

Evoluția psihoterapiei de familie

Evolution of family psychotherapy

Dr. MARIA SILVIA TRANDAFIR

Catedra de Psihiatrie a Universității „Carol Davila”, București

REZUMAT

Terapia de familie are o istorie scurtă, dar un trecut îndelungat. S-a născut în anii 1950 și a crescut și s-a maturizat între anii 1960-1970. Terapeuții au rezistat mult la ideea de a vedea membrii familiei împreună pentru a salva caracterul privat al relației pacient-terapeut. Dacă în cazul psihanalizei vorbim de un părinte al acesteia, Sigmund Freud, la fondarea terapiei de familie au contribuit mai multe personalități. La începutul anilor 1950, terapia de familie a apărut independent în locuri diferite din SUA. Perioada dintre anii 1975-1985 este considerată perioada de aur acestei forme de abordare terapeutică. Ideile novatoare ale pionierilor americani s-au răspândit cu repeziciune în toată lumea. Astăzi este o abordare psihoterapeutică cunoscută și mult utilizată.

Cuvinte cheie: terapie de familie, pionierii terapiei de familie, abordări terapeutice

ABSTRACT

Family therapy has a short history but a long past. It was born in the 1950's, grow up and reached it's maturity between 1960-1970. The therapists were long resistant to the idea of treating all the members of the family together, to save the privat relation between pacient and therapist. If in the case of psycho-analysis we talk of a father, Sigmund Freud, at the foundation of family therapy had contributed more personalities. At the begining of 1950's, family therapy appeared individually in several places in the USA. The period between 1975-1985 is considered the golden period of family therapy. The innovateing ideas of the beginners of american family therapy had split rapidly all around the world. Today family therapy is well-known and used like psihotherapeutical approach.

Key words: family therapy, the beginners of family therapy, therapeutical approaches

Terapia de familie și de cuplu este una dintre multele mișcări născute ca răspuns la evidente necesități sociale.

Grupul actual de profesioniști care lucrează asupra relațiilor între membrii unei familii derivă din convergența a cel puțin patru mișcări, în mare parte distincte și independente: consultanța maritală și de cuplu, mișcarea de orientare a copilului, psihiatria socială, mișcarea de terapie sexuală.

Consultanța maritală a apărut din tentativa reprezentanților profesiilor socio-asistențiale (medici, psihologi, asistenți sociali, funcționari ministeriali, magistrați) de a rezolva creșterea numărului problemelor conjugale și sexuale care au apărut după primul război mondial. Consultanța maritală reprezintă cea de-a doua preocupare a acestor profesioniști a căror activitate principală era alta.

Adresă de corespondență:

Dr. Maria Silvia Trandafir, Catedra de Psihiatrie a Universității „Carol Davila”, Str. Dionisie Lupu Nr. 37, București

Consilierea maritală și a cuplurilor s-a născut în afara curentului psihiatriei.

În 1909, la Los Angeles, s-a înființat Institutul American de Relații de Familie, iar la New York s-a deschis o clinică de același profil. În 1932, la Philadelphia a fost înființat cel de-al treilea centru în acest domeniu, intitulat Consiliul pentru Căsătorii. Membrii acestei noi profesii au început să se întâlnească și în 1945 au format Asociația Americană de consilieri maritali.

Încălcând interdicția lui Freud de a nu lucra cu familia, psihanalistii au încercat abordarea din punct de vedere psihanalitic a cuplurilor.

Ei au constatat că în cuplurile căsătorite apar nevroze care sunt bine tratate în prezența ambilor parteneri. „Datorită naturii continue și intime a căsătoriei, fiecare nevroză apărută la o persoană căsătorită este puternic ancorată în relațiile maritale. Este folositor și, uneori, indispensabil ca măsurile terapeutice să se concentreze asupra discuțiilor analitice despre complementaritatea partenerilor și, după caz, tratarea ambilor parteneri” (Mittleman, 1944).

Această abordare lua în considerare reprezentările intrapsihice ale pacienților și le introducea în studiul relațiilor. S-a numit „Terapia concomitentă și comună pentru pacienții căsătoriți”.

Ulterior, Nathan Ackerman a propus aplicarea acestei teorii în tratamentul mamelor și al copiilor. În 1964, în Europa, s-a înființat, la clinica Tavistock, o unitate de psihiatrie de familie. Aici cuplurile trimise de tribunal erau ajutate să-și soluționeze problemele. Viziunea sistemică nu cuprinsese în totalitate gândirea psihoterapeuților din această perioadă. Ei considerau că terapeutul trebuie să aloce 20% din timpul consultației tuturor membrilor familiei, iar apoi terapeuții diferiți să trateze fiecare membru.

O altă mișcare care precedă apariția psihoterapiei familiale este Mișcarea de Orientare a Copilului. Faptul că tulburările psihologice sunt consecința unor probleme nerezolvate în copilărie, idee care aparține lui Freud, a catalizat dezvoltarea acestei mișcări. Adler a înființat la Viena clinici de orientare a copiilor, unde se oferea consiliere copiilor, părinților, familiilor, profesorilor.

În 1909, psihiatrul William Healy a fondat Institutul de Psihoterapie pentru Copii, la Chicago.

În 1924 s-a format Asociația Americană de Ortopsihiatrie, pentru a lucra în domeniul prevenirii tulburărilor emoționale ale copiilor.

Numărul clinicienilor specializați în patologia copilului a crescut după cel de-al doilea război mondial. Profesioniștii din acest domeniu (psihiatrii, psihologii, asistenții sociali) au ajuns la

concluzia că problema reală nu este cea prezentată de obicei, simptomatologia copilului, ci tensiunile din familie care erau sursa acestor manifestări.

Asistența socială, prin natura domeniului său de activitate, aceea de a-i ajuta pe cei defavorizați socio-economic în mediul lor, deci în familie, a anticipat apariția psihoterapiei de familie. În activitățile lor, printre care și vizitele la domiciliu, asistenții sociali au descoperit importanța discuției cu toți membrii familiei pentru a obține o imagine exactă a acesteia.

Printre pionierii psihoterapiei familiale se numără numeroși asistenți sociali: Virginia Satir, Lynn Hoffman, Froma Walsh etc., nume celebre și reprezentanți de seamă în domeniul terapiei de familie.

Progresele în psihiatria clinică au condus la o cercetare atentă a familiilor cu membri schizofreni. Din cercetarea acestor familii a apărut terapia de familie. În ciuda faptului că au recunoscut importanța vieții de familie în cazurile de schizofrenie, psihiatrii au continuat să îndepărteze pacientul din familie.

Mișcarea pentru terapie sexuală este cea mai tânără din cele patru. Documentul care se poate considera actul de fondare al mișcării de terapie sexuală este Human Sexual Inadequacy, de William Masters și Virginia Johnson. A fost publicat în 1970.

Terapia de familie și de cuplu își are originea și în dezvoltarea psihiatriei sociale din America, după cel de-al doilea război mondial. Pionierii erau psihiatri care au încercat să încalce regula conform căreia un terapeut nu poate să urmărească mai mult de un membru al unei familii deodată. Printre articolele care sunt de mare importanță și constituie un punct de referință pentru pionierii acestei abordări, alături de primele lucrări ale lui Freud despre complexul lui Oedip și conceptele legate de această temă se pot cita câteva lucrări ca: Psychoanalytic Study of the Family, de Flugel (1921), în care se face analiza individuală a diferiților membri ai aceleiași familii, lucrările lui Moreno de psihodramă de grup, de cuplu și alți membri ai familiei (1934, 1940, 1952), articolul lui Ackerman (1938), „The Unity of Family” și „Patients have Families” al lui Richardson (1945). (Ackerman N., 1999.)

În 1949, John Bowlby a publicat articolul „The Study and Reduction of Group Tension in The Family”, în care descrie interviuri ale familiei corelate cu interviuri individuale la Tavistock Child Guidance Clinic, în cazul unui copil în tratament, care făcea puține progrese. „După doi ani de ședințe săptămânale și multe altele la care

nu se prezentase, am decis de a pune actorii principali în fața problemei așa cum o vedeam eu. Am programat o ședință în care i-am văzut pe tată, mamă și copil împreună. Ședința s-a dovedit interesantă și de mare valoare și a constituit un punct de plecare”.

Bowlby a observat că această metodă nu era decât o dezvoltare de tehnici ale terapiei de grup deja dezvoltată de alții și a precizat că această nouă abordare era utilizată frecvent de el și de colegii lui de la Tavistock. „O utilizam rar, una sau două ședințe pentru un caz, dar am ajuns să o utilizăm de rutină după primul colocviu și chiar de la începutul tratamentului”.

Un program asemănător a fost dezvoltat la Chicago de Rudolf Dreikurs, un discipol al lui Adler.

Perioada 1951-1961 este considerată deceniul fondării psihoterapiei de familie. Mișcarea pentru această terapie a început în același timp în diferite locuri din SUA. La sfârșitul anilor 1950 era deja structurată într-o mișcare care crease conexiuni între membrii ei, care își împărtășeau experiența prin scrisori, vizite și care își citeau reciproc lucrările și articolele.

Istoricii au ales deceniul 1951-1961 ca deceniu al fondării psihoterapiei de familie, deoarece în anul 1952 mulți dintre pionieri au făcut primii pași decisivi pentru consolidarea terapiei de familie ca metodă de tratament și pentru că 1961 a fost anul în care toți erau gata pentru a pregăti primul text unitar despre statutul acesteia, înființând revista „Family Process”, al cărui prim număr a fost publicat în 1962.

Printre pretendenții la titlul de părinte al psihoterapiei, poate niciunul nu a fost creditat mai mult ca John Bell. Acesta, influențat de experiențele de la Tavistock Clinic din Londra, a lucrat cu familia unui băiat de 13 ani din Massachusettes. La începutul anului 1953, a ținut în fața colegilor o expunere despre acest caz descriind succesul obținut prin noua metodă. În 1958, a semnat prefața la „Psihodinamica vieții de familie”, scrisă de Nathan Ackerman. Printre contribuțiile mai importante amintim „Family Groups Therapy” (1961) care, alături de cartea lui Ackerman, constituie documentele fundamentale ale psihoterapiei de familie.

Nathan W. Ackerman era de formație psihiatru infantil.

Punctul său de vedere s-a schimbat fundamental după ce a lucrat cu familiile de mineri dintr-un oraș din Pennsylvania. Incapacitatea minerilor de a-și păstra rolul de susținători ai familiei într-un orașel din Pennsylvania, profund afectat de recesiune, a modificat în mod radical

configurația vieții de familie. Soțiile și mamele erau de la o zi la alta tot mai afectate de nesiguranța existențială, iar fiul mai mare uzurpa poziția de dominație a tatălui în familie.

Minerii se cufundau în depresie și alcool. Stările depresive erau însoțite de sentimente de culpabilitate, frici hipocondriace, crize psihosomatice, tulburări de dinamică sexuală. Această experiență, precum și altele, l-au convins că, în afară de dinamicile intrapsihice, mediul poate genera probleme emotive.

Activitatea sa, într-un spital din Kansas, cu copii marcați de probleme psihice, l-a condus la descoperirea că un interviu cu întreaga familie reunită este de inestimabilă utilitate pentru rezolvarea problemelor acestor copii bolnavi. Descoperirea sa a fost independentă de cea a lui Bowlby. Timp de patru ani, a condus seminarii despre relația existentă între boala unui copil și îngrijirea maternă sau paternă. A considerat familia ca adevărata unitate primară de diagnostic și tratament și a trimis colaboratorii să-i viziteze pe pacienți acasă pentru a le studia familiile. Articolul său din 1959, „Family diagnostic: An approach to the PreSchool Child”, este considerat actul de naștere al mișcării de terapie de familie (Kaslow, 1980). În 1960, a fondat Family Institute din New York, care, după moartea sa, a devenit Ackerman Institute. În 1961 a fondat, împreună cu Don Jackson de la Palo Alto și alții, revista cea mai influentă și unificată din acest domeniu: „Family Process”.

Christian Midelfort – unul dintre inițiatorii mișcării de psihoterapie de familie, care a lucrat independent de această mișcare în curs de dezvoltare, a scris în prefața cărții sale „The Family in Psychotherapy” (1957): „În Lutheran Hospital de la Crosse în Winsconsin ceilalți membri ai familiei pacientului lucrau ca asistenți sociali și infirmieri și se ocupau în mod continuu de supervizarea terapiei ocupaționale, insulinice pentru a reduce riscul de suicid, frica, comportamentul agresiv, nesiguranța și, în același timp, participau la interviurile terapeutice cu psihiatrul”.

La Congresul Psihiatrilor Americani din 1952 a prezentat o relatare despre utilizarea tehnicilor de terapie de familie, care constituie prima lucrare de acest fel prezentată la un congres al psihiatrilor din SUA.

El era convins că resursele de bază ale fiecărei familii ar avea originea în tradițiile sale, în rădăcinile sale și ele ar putea fi totodată sursa patologiei familiale. Midelfort a avut o viziune originală, dar nu s-a înscris în rețeaua inovatorilor care schimbau vizite, impresii, înregistrări video

din perioada 1952-1961 și nici nu a publicat în „Family Process”, rămânând izolat.

Theodore Lidz este de formație psihanalitică. Lucrând cu schizofrenii și familiile acestora, a constatat că pacienții provin din familii în care, fără excepție, existau conflicte. Și-a dat seama de incapacitatea acestor familii de a dezvolta o adevărată structură internă în care să apară diferențierea rolurilor. A fost printre primii care au observat în mod sistemic rolul taților în procesul de schismogeneză și a subliniat apariția relației distructive dintre părinți înaintea celei dintre părinte și fiu.

În 1957, a descris interacțiunea distantă și ostilă a părinților, pe care a denumit-o „schismă” și tendința mamelor de a acționa în mod distructiv, de a domina relația, condiție pe care a denumit-o „deviație”. Se pare că prima condiție ar fi mai dificilă pentru băieți și a doua pentru fetițe.

Lyman C. Wynne a absolvit facultatea de medicină din Harvard și a făcut primii patru ani doctoratul la Departamentul de Relații Sociale. Aici a intrat în contact cu multe personalități din domeniul sociologiei, psihologiei sociale și antropologiei, ceea ce l-a ajutat în activitatea sa, în lucrul cu familiile.

În 1958, echipa condusă de el a demonstrat legătura dintre atacurile de colită și viața de familie și a elaborat o teorie proprie despre structura familiilor de schizofreni. A avut legături strânse cu Murray Bowen, Nathan Ackerman și cu grupul de la Palo Alto.

Murray Bowen, psihiatru specializat în tratamentul copiilor psihotici, a împărtășit ideile lui Ackerman și Midelfort. A lucrat între anii 1954-1959 la un proiect de cercetare care cerea familiilor de schizofreni să locuiască în interiorul spitalului. Subiecții erau în observația unei echipe compuse din 23 de specialiști (psihiatri, asistenți sociali, asistenți medicali).

Unul dintre primii săi pacienți a fost un soț cu personalitate obsesiv-convulsivă și manifestări fobice. După șase luni de analiză, patru ședințe săptămânale, obținuse rezultate pozitive constante. Cazul a fost discutat cu medicul pacientului care era expert în psihanaliză. Psihanalistul afirma: „Acesta are serioase șanse de a obține dintre cele mai bune rezultate psihanalitice în trei sau patru ani cu un total de șase sute sau șapte sute de ședințe de psihanaliză.

Este destul de probabil ca soția să dezvolte numeroase probleme pentru a se putea trata la un psihanalist pe o perioadă de trei-patru ani. După o mie de ședințe de psihanaliză ar putea pune în ordine viața sa”. (Murray Bowen, 1966)

Bowen se întreaba cum ar putea, cu conștiința împăcată, să-i facă să urmeze această cale atât

de lungă și de costisitoare, când ar putea obține rezultate mai bune într-un timp mai scurt, cu o metodă diferită. „Pe de altă parte, cum, cu conștiința împăcată să aleg riscul și să sugerez ceva nou și neîncercat, când există șanse reale de succes cu experimentata metodă psihanalitică?” (Murray Bowen, 1966).

În acest caz, metoda folosită a fost analiza proceselor intrapsihice ale unuia și apoi analiza reacției emotive generată la celălalt. Ședințele au continuat într-un ritm de trei ori pe săptămână, timp de 18 luni, totalizând 203 ore. Rezultatul a fost mai bun decât cel obținut după același număr de ședințe de psihanaliză. (Murray Bowen, 1966).

A instituit unul din primele programe de formare pentru psihoterapeuți de familie. Activitatea sa de-a lungul timpului s-a restrâns la lucrul cu cuplul, ajutând membrii cuplului să se diferențieze unul de celălalt și de familia de origine, favorizând independența și maturizarea fiilor. În 1971, devenea faimos prin reîntoarcerea acasă în Pennsylvania natală, pentru a se ocupa de problemele rămase nerezolvate în propria familie. Această călătorie devine prototipul pe care îl recomandă pacienților și medicilor pentru a-și rezolva problemele cu familiile de origine.

Carl A. Whitaker este cunoscut ca cel mai extravagant dintre fondatorii psihoterapiei familiale. Metoda sa se bazează pe terapia absurdului. El încearcă să asaneze problemele unei familii, părând să fie mai nebun decât oricare dintre membrii ei. A elaborat un proiect de terapie duală sau terapie de cuplu, pe un lot de 30 de cupluri. Lui îi este recunoscut meritul de a fi organizat prima formă de reuniune a mișcării de terapie familială – congresele de psihoterapie familială în 1958. În dezvoltarea psihoterapiei familiale a avut o poziție centrală, intrând în primul comitet editorial al publicației „Family Process”. A fost unul dintre primii care a extins definiția familiei, incluzând bunici și alte rude, pe care le invita des în ședințele de terapie.

Grupul de la Palo Alto: Gregory Bateson, Jay Haley, John Weakland, Don Johnson, Virginia Satir

Gregory Bateson, deși este considerat fondatorul psihoterapiei de familie, nu a nutrit mult interes pentru acest domeniu. A fost antropolog și filozof. Tatăl său, William Bateson, unul dintre cei mai de seamă biologi ai acelei epoci, a introdus cuvântul „genetică” în limba engleză. Înainte de a studia dinamica familiei, a acumulat experiențe în diferite domenii, pe care apoi a încercat să le raporteze la problemele studiate.

A studiat grupările tribale din Bali și Noua Guinee, precum și comportamentul social și comunicativ al animalelor. A contribuit la dezvoltarea ciberneticii și la fundamentarea teoriei sistemelor. Înainte de a lansa proiectul care l-a consacrat drept părintele terapiei familiale, a publicat o carte intitulată: „Communication the social matrix of psychiatry“, despre aspectele paradoxale ale comunicării.

În 1952, a obținut o finanțare de la Rockefeller Foundation pentru un studiu în acest domeniu.

A format o echipă alcătuită din Jay Haley și John Weakland (chimist, antropolog).

Sponsorizat de Macy Foundation, a organizat un proiect de studiu despre schizofrenie, pornind de la ipoteza că această boală este produsul unei situații particulare: „Un copil blocat de legături paradoxale, cu o mamă care are tendința nu numai să pedepsească cererea de dragoste a copilului, dar să și sancționeze orice semn din partea copilului care ar transmite că știe că nu este iubit“. (J. Haley, 1959).

S-a adăugat grupului Don Jackson, psihiatru, care timp de trei ani, sub îndrumarea lui Sullivan, în Maryland, studiasse aspectul interpersonal al tulburărilor psihice.

A elaborat o teorie proprie despre importanța mecanismelor homeostatice în familie.

În 1956, această echipă a publicat unul dintre articolele cele mai discutate în istoria psihiatriei: „Theory of schizofrenia“ în care introduc conceptul de „dublă legătură“, reper fundamental de determinare a schizofreniei la copii.

În 1957, Jackson l-a întâlnit pe John Bell, care l-a inițiat în utilizarea oglinzii unidirecționale. În 1959, a publicat un articol în care sublinia că terapia familială era mai eficientă decât urmărirea individuală a fiecărui membru. A fondat apoi Mental Research Institute focalizat pe terapie familială. Tot în acest an, Virginia Satir, asistent social la Chicago, s-a alăturat grupului. Intrând în contact cu teoria sistemelor, afirma: „lucram într-o viziune sistemică cu mult înainte de a se forma această noțiune“. Virginia Satir a fost în mod fundamental influențată de grupul de la Palo Alto. Ulterior, s-a adăugat grupului P. Watzlawick.

În 1961, Don Jackson a participat la Fundamental Congres de la New York și, în același an, împreună cu Nathan Ackerman, a fondat „Family Process“ sub îndrumarea „Mental Research Institute“ și „Family Institute“. În apariția publicației s-au implicat majoritatea pionierilor psihoterapiei familiale.

Jay Haley a fost director al primului număr al acestei reviste.

La închiderea proiectului, Bateson, Haley și Weakland au trecut la Mental Research Institute. Haley s-a asociat cu Minuchin la Philadelphia Child Guidance Clinic, iar Virginia Satir a plecat la Esalen Institute din Big Sur, California.

Din grupul de la Philadelphia face parte și Ivan Boszormeny-Nagy. Ca mulți alți pionieri ai psihoterapiei de familie, era un psihiatru dedicat terapiei psihotice și integrării familiale în contextul psihoterapiei. A fost printre cei care au contribuit la înființarea Family Institute din Philadelphia. Membrii acestui grup au exportat primul program de formare în domeniul psihoterapiei de familie în Europa (Olanda, 1967) și au fundamentat abordarea psihoterapeutică intitulată terapie contextuală.

Odată cu apariția publicației Family Process, se poate spune că domeniul psihoterapiei de familie a intrat într-o nouă eră. Pionierii erau activi și continuau să exercite o enormă influență asupra mișcării. Li s-au alăturat noi talente, unii fiind foștii lor elevi.

Perioada 1962-1977 este o perioadă de înflorire a psihoterapiei de familie.

În 1977, a luat ființă American Family Therapy Association (AFTA).

Existau numeroase centre de formare cu fizionomii bine definite, apăreau numeroase cărți care propuneau diferite strategii de intervenție. Diferitele școli de terapie erau în competiție: apăreau manuale care sintetizau opiniile existente. New York și Philadelphia au fost centrele mișcării în această perioadă. Nathan Ackerman a fost personalitatea dominantă în această profesie pe coasta de est.

După moartea sa, Family Institute din New York, fondat în 1965, a luat numele de Ackerman Institute of Family Therapy.

Sub îndrumarea sa, au apărut două institute de terapie de familie: la New York, Family Study of Psychiatric Department, în 1980, și Wiltwyck School for Boys, în 1970. Din cel de-al doilea făcea parte Salvador Minuchin, elev al lui Ackerman, îndrumat și încurajat de acesta în studiul problemelor psihiatrice ale familiilor sărace. Alături de colaboratorii săi, Minuchin a publicat cartea „Families of the slums“ (1967). Ca rezultat al acestei lucrări, i s-a oferit șansa de a deveni director la Philadelphia Child Guidance Clinic. A format un grup cu Montalvo Rosman și Jay Haley din grupul de la Palo Alto și au elaborat împreună un program care consta în formarea de membri din comunitatea neagră locală, ca terapeuți de familie paraprofesionali. Succesul programului lui Salvador Minuchin s-a datorat noutăților în domeniul tehnicii și supervizării

directe. Din colaborarea cu Haley a apărut o nouă metodă, intitulată terapia structurală. Cei doi au elaborat teoria coalițiilor familiale disfuncționale. Și-a îndreptat interesul spre tulburările psihosomatice de origine familială și în mod special asupra anorexei nervoase.

Ross Speck a elaborat terapia de rețea. Pentru această terapie este caracteristică convocarea cel puțin o dată, pe durata procesului terapeutic, a familiei extinse (prieteni, vecini, oficiali juridici, orice persoană care a avut legătură cu familia respectivă). Într-o etapă următoare, întâlnirea avea loc în subgrupuri.

În 1969, s-a constituit Boston Family Institute.

Tot în această perioadă, în Texas, departe de coasta de est și de vest, un grup organizat de Robert Mac Gregor și Agnes Ritchie, un psiholog și un asistent social, a pus la punct o metodă nouă de lucru cu familiile multiproblematică, cu un membru tânăr deviant. Este vorba de o terapie intensivă rapidă, concentrată în două zile, compusă din ședințe legate sau separate, organizată de un grup de profesioniști (asistent social, psiholog, psihiatru). Metoda a fost denumită „terapia cu impact multiplu“ (multiple impact therapy).

La Milano, Mara Selvini Palazzoli, de formație psihiatru infantil, a lucrat cu fetele anorexice și cu mamele lor. În 1967, în urma contactului cu grupul lui Bateston și Ackerman, împreună cu alți trei colegi, Luigi Boscolo, Gianfranco Cecchin și Giuliana Prata, a înființat Centrul pentru Studiul Familiei la Milano.

În mod oarecum similar grupului din Texas, au elaborat o metodă de intervenție intensivă numită „terapia scurtă-lungă“, care cere participarea întregii familii la 12 ședințe lungi de 2-3 ore.

În partea de sud a Italiei, un grup alcătuit din Luigi Cancrini, Maurizio Andolfi, Gaspare Vela, Maurizio Coletti și alții, au deschis școli de formare în psihoterapie familială, propunând utilizarea eclectică a tehnicilor psihoterapeutice. În aceste școli, s-au format psihoterapeuți din Sicilia, Sardinia, Calabria, centrul și nordul Italiei. Ulterior, au apărut multe filiale în orașele din centrul și sudul Italiei.

A avut loc un proces de internaționalizare rapidă a psihoterapiei de familie. Au apărut optime programe de formare în toate țările.

Cu ocazia împlinirii a 25 ani de la fondarea Family Process, Carlos Sluzki (1987) spunea: „acest sfert de secol a produs nu numai un număr mare de reviste americane și buletine profesionale americane, dar și publicații în Argentina, Austria, Belgia, Canada, Finlanda, Franța, Germania, Japonia, Anglia, Israel, Italia, Norvegia, Noua Zeelandă, Portugalia, Suedia“.

Se poate presupune că existau asemenea publicații și în alte regiuni, fără ca aceasta să fi ajuns în atenția sa. De altfel, numărul terapeuților din anumite țări – Italia, Franța, Olanda, Anglia era mai mare decât al celor care practicau psihoterapia familială în urmă cu 25 de ani în America. British Association for Family Therapy număra 1.000 de membri.

Aceste mișcări ale psihoterapiei de familie, precum cea engleză și cea italiană, au puternice rădăcini indigene. Ceea ce funcționează bine la Palo Alto poate să nu funcționeze în Japonia, Argentina, Tel Aviv, cel puțin nu fără modificări sau adaptări specifice. Toți lucrau însă sub influența teoriilor fundamentale din acest domeniu.

BIBLIOGRAFIE

1. Ackerman W. Nathan – Psicodinamica della vita familiare Ed.It. Bollati Boringheri, Torino, (1999).
2. Akerman W. Nathan – The unit of the Family, *Archs. Pediat.*, vol. 55, pag. 51-62 (1938).
3. Bertrando Paolo, Toffanetti Dario – Storia della terapia familiare – Le persone, le idée, Ed., Raffaello Cortina, Milano (2000).
4. Bowen Murray – The use of Family Therapy in Clinical Practice, *Compreh. Psychiat.*, vol. 7, pag. 45-74 (1966).
5. Bowlby J. – The Study and Reduction of Group Tension in the Family, *Human Relat.*, vol. 2, 123-28 (1949).
6. Haley J. – The Family of the Schizophrenic: a Model System, *J. Nerv. Ment. Dis.*, vol. 129, 357-374, (1959).
7. Kaslow F.W. – Hystory of family therapy in United States: a kaleidoscopic overview, *Mar. Fam. Rev.*, vol. 3, N1-2, 77-110, (1980).
8. Masters W.H., Johnson V.W. – Human Sexual Inadequacy, Little & Brown, Boston, (1970).
9. Mittleman B. – Complementary neurotic Reactions in Intimate Relationships, *Psychoanal. Q.*, vol. 13, 479-491, (1944).
10. Mittleman B. – Terapia della famiglia, edizione italiana, a cura di Paolo Bertrando pg. 491. (1995).
11. Midelfort C.F. – The Family in Psychotherapy, *McGraw-Hill*, New-York (1957).
12. Ricaredson H.B. – Patients Have Families, Commonwealth Fund, New Yor, (1945).
13. Sluzki C. – Family Proce: Mapping the Journey over Twenty-Five Years, *Fam. Proc.*, vol. 26, 149-152, (1987).
14. Trandafir Maria-Silvia – Family Therapy Vol. II, publishing U.M.F. Carol Davila București, (2011).
15. Trandafir Maria-Silvia – Family Therapy Vol. I, publishing U.M.F. Carol Davila București, (2008).